

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARTĂ ZALĂU

**ACTA
MVSEI POROLISSENSIS
XXXX/2**

ISTORIE – ETNOGRAFIE – ARTĂ

ZALĂU
2018

EDITOR ȘEF: Dr. Corina BEJINARIU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dr. Horea Pop – redactor șef

Dr. Marin Pop – redactor responsabil

Dr. Camelia Burghel – membru

COLEGIUL EDITORIAL

Dr. Gheorghe LAZAROVICI, Universitatea Eftimie Murgu, Caransebeș, România

Dr. Tiberius BADER, Hemmingen, Baden-Wurttemberg, Germania

Conf. univ. dr. Gelu FLOREA, Departament Istorie Antică și Arheologie, Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca (România)

Cercet. șt. I dr. hab. Coriolan H. OPREANU, Institutul de Arheologie și Istoria Artei (Academia Română),
Cluj-Napoca, România

Cercet. șt. I dr. Ioan STANCIU, Institutul de Arheologie și Istoria Artei (Academia Română), Cluj-Napoca,
România

Prof. univ. dr. Sorin MITU, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Adrian IVAN, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca,
România

Drd. Dan Octavian PAUL, Muzeul Banatului, Timișoara, România

Conf. univ. Sorin NEMETI, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca,
România.

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor, pentru formulări și calitatea rezumatelor în limbă străină revine în întregime autorilor.

ACTA MVSEI POROLISSENSIS

Anuarul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău

Orice corespondență referitoare la publicație
va fi trimisă pe adresa:
**Muzeul Județean de Istorie și Artă
ZALĂU,
RO-450042 Zalău. Str. Unirii, nr. 9
Tel.: 004-0260-612223,
fax: 004-0260-661706
e-mail: muzeul.zalau@gmail.com**

Toute correspondance sera envoyée à l'adresse:
**Muzeul JUDEȚEAN DE ISTORIE SI ARTA
ZALAU,
RO-450042 Zalău. Str. Unirii, nr. 9
Tel.: 004-0260-612223,
fax: 004-0260-661706
e-mail: muzeul.zalau@gmail.com**

© EDITURA POROLISSUM A MUZEULUI JUDEȚEAN

ISSN 1016-2801

Tipar: S.C. MEGA PRINT S.R.L. CLUJ-NAPOCA

CUPRINS – SUMMARY – RÉSUMÉ

I. ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

SOCIETĂȚI CULTURAL-NAȚIONALE SĂLĂJENE ÎN EPOCA MODERNĂ.....	7
IOAN MUSCA	
NATIONAL CULTURAL SOCIETIES FROM SALAJ IN THE MODERN AGE	
ASPECTE DIN ACTIVITATEA GĂRZILOR NAȚIONALE DIN BIHOR (1918–1919).....	13
MIHAI GEORGITĂ	
ASPECT FROM THE ACTIVITY OF THE NATIONAL GUARDS FROM BIHOR COUNTY	
MĂSURI ȘI PROIECTE MILITARE PENTRU APĂRAREA ȘI CONSOLIDAREA FRONTIEREI VESTICE A ROMÂNIEI (1919–1920).....	23
CORNEL GRAD	
MILITARY MEASURES AND PROJECTS FOR THE DEFENSE AND CONSOLIDATION OF ROMANIA'S WESTERN BORDER (1919–1920)	
MEMORIILE PROFESORULUI LEONTIN GHERGARIU	67
ELENA MUSCA	
MEMORIES OF THE TEACHER LEONTIN GHERGARIU	
AUGUSTIN PINTEA (1885–1959) – PERSONALITATE SĂLĂJEANĂ MARCANTĂ DIN GENERАȚIA MARIИ UNIRI.....	79
MARIN POP	
AUGUSTIN PINTEA (1885–1959) – MARCANT PERSONALITY OF SĂLAJ OF THE GENERATION OF THE GREAT UNION	
DIN ISTORIA ORGANIZAȚIEI JUDEȚENE BIHOR A PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL ÎN PERIOADA INTERBELICĂ	97
GABRIEL MOISA	
FROM THE HISTORY OF THE BIHOR COUNTY ORGANIZATION OF THE NATIONAL LIBERAL PARTY IN THE INTERWAR PERIOD	
PROCESUL LUI IULIU MANIU, REFLECTAT ÎN ARHIVELE SĂLĂJENE	105
DĂNUȚ POP	
THE TRIAL OF IULIU MANIU REFLECTED IN SALAJ ARCHIVES	
MEDALIA CENTENAR: PERSONALITĂȚI SĂLĂJENE ALE MARIИ UNIRI.....	113
EMANOIL PRIPON	
CENTENARY MEDAL: PERSONALITIES OF THE GREAT UNION FROM SALAJ	

II. ETNOGRAFIE

„MINUNATUL MEŞTEŞUG” AL PĂSCĂLIEI. BIBLIOMANȚIA ȘI SISTEMUL DE CALCUL AL CRONOLOGIEI RĂSĂRITENE ÎN TRANSILVANIA (SECOLELE XVIII-XIX)	119
VALER SIMION COSMA	
THE „WONDROUS CRAFT” OF THE PĂSCĂLIE. BIBLIOMANCY AND CALCULATION SYSTEMS OF EASTERN CHRONOLOGY AT THE END OF EIGHTEENTH CENTURY	
„ȘI UNDE AM SĂ FIU CÂND N-AM SĂ MAI FIU...?” – SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA IMAGINARULUI POSTEXISTENȚEI	135
CORINA BEJINARIU	
„AND WHERE WOULD I BE WHEN I WILL NOT BE ANYMORE ...?” - A SHORT VIEW ON THE POST EXISTENCE IMAGINARY	
RECONSTRUCȚII IDENTITARE: CASELE DE DEMULT ȘI POVEȘTILE LOR, PE VALEA ALMAȘULUI	149
CAMELIA BURGHELE	
IDENTITY RECONSTRUCTIONS: OLD HOMES AND THEIRS STORIES, ON ALMAŞ VALLEY	
FIINȚE MITOLOGICE DIN LUMEA SATULUI SĂLĂJEAN: FATA PĂDURII SAU PĂDUREANA	159
OLIMPIA MUREȘAN	
MYTOLOGICAL BEINGS IN THE VILLAGE WORLD: FOREST GIRL OR FOREST	

III. CARTE VECHE

BREVIS DESCRIPTIO TELLURIS SILVANICAE (1684) ȘI TOPICA DESCRIPTIO SILVANIAE (1740) VERSUS DESCRIPTIO MOLDAVIAE (1716) – UN POSIBIL PROTOTIP COMUN?	171
IOAN MARIA OROS, ISTVAN BAJUSZ	
BREVIS DESCRIPTIO TELLURIS SILVANICAE (1684) ȘI TOPICA DESCRIPTIO SILVANIAE (1740) VERSUS DESCRIPTIO MOLDAVIAE (1716) – UN POSSIBLE PROTOTYPE COMMUN?	

IV. ARTĂ

IDEOLOGIA NAȚIONALISTĂ ÎN ARTA SOCIALISTĂ. O SELECTIE TEMATICĂ DIN COLECȚIA MUZEULUI DE ARTĂ DIN ZALĂU	211
ATTILA SZABÓ	
NATIONALISTIC IDEOLOGY IN SOCIALIST ARTS. A SELECTION OF ARTWORKS FROM THE COLLECTION OF SĂLAJ COUNTY MUZEUM OF HISTORY AND ART FROM ZALĂU	
UN TABLOU ZUGRĂVIT DE COMUNIȘTII ROMÂNI – CULTUL PERSONALITĂȚII, MUZEUL ȘI ARTA	229
MARCELA BĂBĂNAȘ	
AN IMAGE PAINTED BY THE ROMANIAN COMMUNISTS – THE CULT OF PERSONALITY, THE MUSEUM AND THE ART	

SOCIETĂȚI CULTURAL-NATIONALE SĂLĂJENE ÎN EPOCA MODERNĂ

IOAN MUSCA*

NATIONAL CULTURAL SOCIETIES FROM SALAJ IN THE MODERN AGE

ABSTRACT: In Transylvania, after the establishment of the Austro-Hungarian dualist regime (1867) and following the promulgation of the laws of denationalization, the national affirmation of the Romanians was the cultural one. Romanians from the entire monarchy have created for this purpose cultural organizations: associations, educational and women meetings, casinos, cultural societies, choral meetings, craftsmen associations, etc.

Historically, on the territory of Salaj, such organizations have been activated, most of them having their headquarters at Șimleu Silvaniei. The work of some was the subject of scientific research (the Greek-Catholic Vicariate, the Astra divide, the "Romanian Women's Salaried Reunion"), others were partially researched (the "Romanian Teachers' Meeting"). creation of a Romanian theater fund).

KEYWORDS: Șimleu Silvaniei, the Astra divide, The Reunion of the Romanian women from Sălaj, The Reunion of the Romanian teachers from Sălaj, the Romanian Casinos

REZUMAT: În Transilvania, după instaurarea la putere a regimului dualist austro-ungar (1867) și ca urmare a promulgării legilor deznaționalizării, calea de afirmare națională a românilor a fost cea culturală. Românii din întreaga monarhie și-au creat în acest scop organizații culturale: asociații, reuniuni învățătorești și de femei, casine, societăți de cultură, reuniuni corale, asociații meșteșugărești, etc.

Peteritorul Sălajului istoric au activat asemenea organizații, majoritatea lor având sediul la Șimleu Silvaniei. Activitatea unora a făcut obiectul unor cercetări științifice (Vicariatul greco-catolic, despărțământul Astrei, «Reuniunea Femeilor Române Sălăjene»), altele au fost cercetate parțial («Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni»), activitatea altora n-a fost cercetată (Casina română, Societatea pentru crearea unui fond de teatru român).

CUVINTE-CHEIE: Șimleu Silvaniei, despărțământul Astrei, Reuniunea Femeilor Române Sălăjene, Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, Casina română.

În Transilvania, după instaurarea la putere a regimului dualist austro-ungar (1867) și ca urmare a promulgării legilor deznaționalizării, calea de afirmare națională a românilor a fost cea culturală. Românii din întreaga monarhie și-au creat în acest scop organizații culturale: asociații, reuniuni învățătorești și de femei, casine, societăți de cultură, reuniuni corale, asociații meșteșugărești, etc.

Pe teritoriul Sălajului istoric au activat asemenea organizații, majoritatea lor având sediul la Șimleu Silvaniei. Activitatea unora a făcut obiectul unor cercetări științifice (Vicariatul greco-catolic, despărțământul Astrei, «Reuniunea Femeilor Române Sălăjene»), altele au fost cercetate parțial («Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni»), activitatea altora n-a fost cercetată (Casina română, Societatea pentru crearea unui fond de teatru român).

* Fost muzeograf în cadrul Muzeului Județean de Istorie și Artă-Zalău; email: ionutmusca@yahoo.com

DESPĂRȚĂMÂNTUL XI, ȘIMLEU AL ASTREI

Se înfințează la data de 24 octombrie 1870¹, urmare a hotărârii ASTREI, în Adunarea Generală Anuală din 1869² (Șomcuta, 10–11 august), de a se descentraliza, după un anumit plan, în unități mai mici dar mai eficiente în teritoriu: despărțăminte și agenturile. Adunarea de constituire are loc în Șimleu Silvaniei, unde își va fixa și reședința. Președinte al comitetului cercual și director al despărțământului este ales vicarul Silvaniei, Demetru Coroianu, iar ca membri în comitet: Ioan Maniu – asesor comitatens, Ioan Vicaș – protopop, Florian Mărcuș, Vasile Pop – notar comitatens, Simion Oros – avocat, George Maior – jude cercual. De-a lungul anilor funcția de director va mai fi ocupată de Alimpiu Barboloviciu – vicar (1874–1912), Vasiliu Pop – avocat (1913), Andrei Cosma-avocat (1914–1918). «Regulamentul de formare și arondare a despărțămintelor cercuale» menționa ca arie de activitate a noului despărțământ peste teritoriile comitatelor Crasna și «Sălagiu» (adică Solnocal de Mijloc cu reședința la Zalău, pentru că un comitat Sălaj nu a existat până la organizarea administrativă din anul 1876).

În anii următori, ca urmare a noilor programe organizatorice, aria de cuprindere teritorială va suferi unele modificări. Dintre ele amintim doar două. Adunarea anuală cercuală din 3 august 1891, desfășurată la Sălsig (atunci în comitatul Sălaj, azi sat, comună, jud. Maramureș), va consemna unirea cu despărțământul Chioar sau al Șomcutei și va hotărî numele despărțământului de, al XVI-lea, «Sălăjean-Chiorean»³ al Astrei. Ultimul proiect de organizare de până la 1918, are loc în 1908. Circulara Comitetului Central al Astrei, nr. 365/1908, cere comitetului cercual din Șimleu o propunere privind descentralizarea despărțământului XVI, Sălăjean-Chiorean⁴. Ca urmare a propunerii comitetului cercual, se vor înființa în anii următori despărțăminte: Chioar, Jibou, Băsești, Crasna. Localitățile aparținătoare azi județului Sălaj, care până la 1918 nu făcuseră parte din Sălajul istoric, au intrat sub coordonarea despărțămintelor vecine (cele de pe valea Someșului la despărțământul Dej), ori s-au constituit în despărțăminte separate: despărțământul Gârbou (21 februarie 1912)⁵; despărțământul Almaș (23 noiembrie 1913)⁶.

Activitatea Despărțământului Sălăjean al Astrei a fost remarcată, de Comitetul Central al Asociației de la Sibiu, deseori la planul laudativ. Interesul cel mai mare a fost acela de dezvoltare a bazei materiale prin atragerea unui număr cât mai mare de membri și perceperea taxei; organizarea de colecte bănești; inițiativa unor membri de a-și testa averea în beneficiul asociației, etc. Adunările anuale ale despărțământului, desfășurate an de an tot în altă localitate, au adunat membrii Asociației din teritoriu, care au putut apoi să împărtășească populației rurale scopul și programele culturale, economice, social-naționale, pentru care milita Astra. Între direcțiile de acțiune remarcăm: stipendierea (ajutorarea cu burse) unor elevi pentru învățarea de meserii sau continuarea studiilor, stipendierea unor studenți pentru a urma diferite facultăți; răspândirea unor publicații românești, crearea de școli, biblioteci, muzeu, stimularea învățătorilor prin sistemul de premiere; organizarea de conferințe, prelegeri în scopul culturalizării etc. Ca urmare a activității deosebite desfășurate în despărțământ în perioada modernă, Astra a acceptat ca două dintre Adunările sale anuale să se desfășoare la Șimleu Silvaniei, în anii 1878 și 1908).

Încă de la înființarea sa, în anul 1861, scopul Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, cunoscută prescurtat sub numele de Astra, a fost «... înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebite ramuri prin studiu, elaborarea și edarea de opere, prin premii și stipendii pentru diferite specialități de știință și arte și alte asemenea»⁷. De-a lungul lunii sale existențe își va lărgi mereu orizontul.

¹ S.J.A.N. Sibiu, F.A., document nr. 330/ 1870, f. 1–4; Musca 1994, p. 499–504.

² *Transilvania*, nr. 22, 15 noiembrie 1869, p. 266.

³ S.J.A.N. Sibiu, F.A., document nr. 356/1891, f. 1–19; *Transilvania*, XXIII, nr. 1, 15 ianuarie, p. 24.

⁴ S.J.A.N. Sibiu, F.A., document nr. 476/1908, f. 4, 5.

⁵ S.J.A.N. Sibiu, F.A., document nr. 475/1912, f. 4–7.

⁶ S.J.A.N. Sibiu, F.A., document nr. 2183/1913, f. 13, 14.

⁷ Acte 1862, p. 25.

REUNIUNEA ÎNVĂȚĂTORILOR ROMÂNI SĂLĂJENIS

Inițiativa înființării ei datează din anul 1869 și a aparținut lui Andrei Cosma, atunci secretar pe lângă Inspectoratul de Învățământ Regesc, Ioan Jarda, învățător în Aghireș, localitate în apropierea Zalăului, dr. Ioan Nichita, avocat în Zalău. În septembrie 1870 aceștia convoacă o conferință a învățătorilor din Sălaj „în cauza înființării unei reuniuni învățătorescă” în localitatea Băsești. Din cauza timpului nefavorabil, aici nu s-au putut aduna decât 20 de învățători, care sub conducerea lui George Pop de Băsești, aleg un comitet pentru elaborarea unui proiect de statute. Adunarea de la Șimleu Silvaniei din 16 octombrie 1870 a dezbatut și aprobat statutele, ales un birou provizoriu alcătuit din Demetru Coroianu-președinte, Ioan Nichita – vicepreședinte, Ioan Jarda-secretar și a hotărât înaintarea statutelor spre aprobare Ministerului Regesc de Culte. Majoritatea studiilor, care tratează istoricul reuniunii, consideră data acestei adunări ca moment de naștere a reuniunii. Retrimise pentru modificări în 12 iunie, înaintate din nou ministerului, vor fi aprobate în 1 august 1871, pentru ca în 10 septembrie să poată fi convocată legal adunarea de constituire.

Scopul reuniunii izvorât din statute a fost: a) „promovarea și dezvoltarea împrumutată a culturii învățătorilor români din Selagiu și deșteptarea interesării comune din cauza învățământului; b) ajutorarea materială a membrilor ordinari ai reuniunii în cazuri de lipsă și prevedere cu ajutor, respectiv cu pensiune a învățătorilor deficienți și a familiilor lor orfane”⁹.

În fruntea R.Î.R.S. s-a ales un birou format dintr-un președinte, vicepreședinte, 2 secretari, casier, controlor, avocat. Primul președinte ales a fost Demetru Coroianu (1870–1873), căruia i-a urmat la conducere, pentru o perioadă mai îndelungată de timp (1874–1912), Alimpiu Barboloviciu și el vicar al Silvaniei. În comitetul central s-au ales 12 membri ordinari și 6 supleanți. La început s-au înființat 5 reuniuni filiale iar din anul 1874 fiecare tract protopopesc din cele 12 existente în vicariatul Silvaniei, și-a organizat filiala sa sub conducerea protopopului. Pentru transpunerea în practică a statutelor, reuniunea a adoptat regulamente, instrucțiuni de funcționare în domenii esențiale: *Regulament pentru ținerea propunerilor de probă în cercuri, Instrucțiunile pentru manipularea casei R.Î.R.S. și Statutele pentru fondurile scolare greco-catolice române înființânde în Silvania*.

Reuniunea a desfășurat o activitate bogată pe linia organizării lecțiilor metodice cu toți învățătorii și la toate obiectele de învățământ, ținerea conferințelor și prelegerilor pentru propagarea cunoștințelor și metodelor noi de predare, alfabetizarea în școlile de repetiție. Din taxele obținute de la membri, din donații, testamente, contribuiri benevoile în bani și produse etc., reuniunea a creat fonduri școlare pe care le-a folosit în scopul înființării de școli și întreținerea lor, crearea de biblioteci, procurarea de cărți și manuale școlare, întregirea salariului învățătorului, ajutorarea învățătorilor fără pensie sau a familiilor lor sărace, a sătenilor etc. Este meritorie încercarea reuniunii de a crea o publicație proprie prin Gavril Trif, vicepreședinte, de a edita foaia *Învățătorul român* în 1904 (nerealizată însă din lipsă de fonduri a apărut un singur număr). Totuși, în anul 1912, R.Î.R.S. reușește editarea unui ziar *Gazeta învățătorilor* până în 1914. Același profesor Gavril Trif va lansa ideea înființării unei „Alianțe” a învățătorilor greco-catolici din țară (nerealizată).

REUNIUNEA FEMEILOR ROMÂNE SĂLĂJENE (18 NOV. 1881)¹⁰

Inițiativa înființării reuniunii a aparținut Emiliei Pop din Zalău, inspirată de articolele publicate în revista *Familia* despre activitatea reuniunilor din Brașov, Făgăraș, Zărnești. În acest scop cere acestora statutele lor ca model la 15 decembrie 1879. Statutele au fost consultate de George și Elena Pop de

⁸ Trif, 1880, p. 1–79; Oros, 1911, p. 1–210.

⁹ Trif 1880, p. 56.

¹⁰ Vicaș 1906; Grad, Goron 1984, p. 663–674; Musca 1986, p. 551–568.

Băsești și de Andrei Cosma (prim-pretorul din cercul Tășnad). Apelul Elenei Pop către femeile române sălăjene de a se consfătu însuși asupra organizării lor la Băsești în 21 februarie 1880, și-a atins parțial intenția. Diferite piedici au determinat ca la consfătuire să nu participe decât 10 femei. Ele au format o „societate pregătitoare pentru înființarea R.F.R.S.”, având președinte pe Maria Cosma, soția lui Andrei Cosma, iar secretar pe Demetru Suciu din Cehu Silvaniei. Acestora le-a revenit sarcina de a alcătui statutele, care au fost dezbatute și aprobată de conferința femeilor române sălăjene ținută la Șimleu Silvaniei în data de 20 ianuarie 1881 și înaintată Ministerului de Interne pentru aprobare. Ele vor fi aprobate la 26 iunie 1881 iar Adunarea generală de constituire a R.F.R.S a avut loc la 18 noiembrie 1881. Printre membri fondatori și cei 37 ordinari înscrîși acum, sunt de remarcat George Pop de Băsești, Andrei Cosma, Alimpiu Barboloviciu, care au susținut moral și material această reuniune, iar printre membri onorari Iosif Vulcan și George Barițiu. Cu această ocazie s-a ales biroul reuniunii în frunte cu președintele Clara Maniu – 1881–897 (fica lui Demetru Coroianu și soția lui Ioan Maniu). Până la 1918 funcția de președinte va mai fi ocupată de Maria Cosma (1897–1910), și Emilia Pop (1910–1919). Reședința cancelariei reuniunii a fost Șimleu Silvaniei.

Scopul R.F.R.S. era cel fixat în statute: „înaintarea învățământului poporului și a industriei de casă cu deosebită privire la sexul femeiesc din comitatul Sălagiului”¹¹.

Adunările generale desfășurate an de an în altă localitate cu populație românească, iar din anul 1882 împreună cu cele ale Despărțământului Șimleu al Astrei au devenit adevărate sărbători cultură- naționale. Ele urmăreau în primul rând popularizarea acestor asociații, strângerea legăturilor între populația satelor românești, să culturalizeze.

În vederea susținerii activității sale Reuniunea și-a creat venituri, nu numai din taxele de la membri, ci și din sumele adunate cu diverse ocazii: concerte, baluri, petreceri, tombole, colecte benevoile, donații. Un real sprijin l-a avut reuniunea în Banca „Silvania”, care după înființarea sa în anul 1887, dona în fiecare an 300 florini.

Meritul cel mai mare al R.F.R.S. i-a revenit pentru înființarea și întreținerea unei școli de fete cu 6 clase la Șimleu Silvaniei, începând cu 1 septembrie 1888. La această școală se instruiau nu numai fetele românilor din Șimleu, ci și din celelalte localități ale Sălajului. Până în anul 1906 școala fusese frecventată de 540 de eleve. Prin orele de lucru manual s-a urmărit educarea elevelor în spirit național. Lucrurile de mână realizate peste an: perne, mileuri de masă, merindare, ștergări, fețe de masă, etc. erau adunate în mici expoziții cu ocazia examenului sau alte manifestări (ex. organizarea expoziției din anul 1901 cu prilejul Adunării Anuale a Societății pentru crearea unui fond de teatru român ce s-a desfășurat la Șimleu). Elevele silitoare ale școlii cu o situație materială slabă erau susținute pentru a putea urma școli superioare, prin acordarea de stipendii până la terminarea studiilor. În fiecare an reuniunea organiza serbarea pomului de iarnă cu care ocazie oferea ajutoare elevilor și elevilor săraci: îmbrăcăminte, încălțăminte, rechizite școlare, dulciuri etc.

Un loc important în activitatea reuniunii l-a ocupat cealaltă inițiativă circumscrisă scopului din statute, „înaintarea... industriei de casă” pentru a demonstra originalitatea, varietatea și frumusețea creațiilor femeii române sălăjene prin: confecționarea obiectelor populare care înfrumusețau casa, creaarea și îmbrăcarea costumului popular la diverse ocazii, crearea și îmbogățirea muzeului, participarea la expoziția din anul 1906 de la București.

CASINA ROMÂNĂ¹²

A fost înființată la Șimleu Silvaniei în 24 martie 1903. Din conducere făceau parte: Vasilie Pop, asesor orfanal în pensie și avocat – președinte, Gavril Trif, profesor în pensie – vicepreședinte, Ioan

¹¹ Statutele 1881, p. 3.

¹² Stoica, Lazăr 1908, p. 166.

Moldovan, oficial la «Silvania» – notar, Eugen Boroș, casier și bibliotecar, Al. Barboloviciu, vicar, Andrei Cosma, Augustin Mărcuș, casier la «Silvania», Mihai Pop, avocat, Aug. Vicaș protopop, dr. Coriolan Meseșian, avocat, Georgiu Maior, judecător în pensie – membri în comitet.

Casina funcționa în incinta clădirii Institutului de credit și economii „Silvania”. A reușit cu timpul să organizeze o bibliotecă și o popicărie. Din anul 1907 s-a constituit un cor sub conducerea învățătorului Simion Oros. Era abonată la ziarele și revistele românești din Transilvania și chiar din România (*Viitorul*).

SOCIETATEA PENTRU FOND DE TEATRU ROMÂN¹³

Adunarea de constituire a ei s-a desfășurat la Deva între 4–5 octombrie 1870. Printre altele își propune: organizarea întregii activități din Transilvania, încurajarea formațiilor de diletanți, ridicarea nivelului artistic al formațiilor de amatori, strângerea de fonduri pentru ridicarea unui teatru român (eventual la Brașov), sprijinirea turneelor teatrale, repertoriu în limba română, pregătirea de actori români, acordarea de burse, premiera și tipărire unor scrieri dramatice originale, publicarea unei reviste și a unei biblioteci teatrale etc. Activitatea ei va cunoaște un elan după mutarea sa la Brașov în 1895. Adunările sale desfășurate în diferite localități transilvănene vor contribui la cimentarea sentimentului de solidaritate națională.

Adunarea anuală a Societății pentru Fond de Teatru Român din anul 1901 s-a desfășurat la Șimleu Silvaniei în zilele de 1–2 august, în sala teatrului. Participanții la festivități, majoritari din județele Sălaj și Bihor, au participat la activitățile organizate aici, descrise pe larg în ziarul ocasional „Teatru Român”. Principala problemă abordată în discuții a fost în jurul întrebării „dacă, într-adevăr, a sosit timpul sau mai bine-zis, dacă a ajuns societatea în situația materială de a putea înființa sau nu teatru român”. Concluzia fiind că: „momentul nu sosise încă, fiind nevoie să se lucreze cu socoteală și paciență”. S-a cerut și în principiu s-a aprobat ca, deocamdată, societatea să instituie premii pentru piese, să acorde burse, să cumpere costume și rechizite. Au luat cuvântul Iosif Vulcan, Vasile Lucaciu, prof. Ioan Budișan, s-a mai desfășurat un concert, s-a jucat piesa de teatru „Idilă la țară” și s-au organizat excursii la Guruslău și Bocșa.

Cu toată activitatea desfășurată, pe linia program a Societății pentru Fond de Teatru Român, la Șimleu Silvaniei, o filială se va înființa în noiembrie 1908, la propunerea lui Dionisie Stoica. În comitet au fost aleși: Alimpie Barboliviciu – președinte de onoare, Maria Cosma, Clara Maniu, Emilia Pop – președinți de onoare, dr. Coriolan Meseșianu – președinte, dr. Coriolan Ster din Tășnad și dr. Ioan Suciu din Zalău – vicepreședinți, dr. Dionisie Stoica – secretar și Nicolae Munthiu – casier.

Activitatea societății se va încadra în marele front al luptei pentru unitatea culturală și politică a poporului român, dezvoltând legăturile de ordin artistic.

Existența acestor asociații românești la Șimleu Silvaniei, precum și a altora (vicariatul, Institutul de credit și economii „Silvania”, tipografia „Victoria”, ziarul *Gazeta de Duminecă* etc.), au conferit localității și numele de centrul cultural-național al românilor sălăjeni în epoca modernă, iar prin activitatea desfășurată au contribuit la menținerea treză a sentimentului național până la Marea Unire și în continuare până la încetarea fințării lor.

BIBLIOGRAFIE:

S.J.A.N. Sibiu, F.A
Acte 1862	– Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, Fond Astra
– <i>Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, date în tiparul de însăși Asociațiunea</i> , Sibiu, 1862
Grad, Goron 1984	– C. Grad, D.E. Goron, <i>Din istoricul instituțiilor cultural-naționale sălăjene. Reuniunea Femeilor Române Sălăjene</i> , în <i>Acta Musei Porolissensis</i> , VIII, Zalău, 1984.
Massoff 1972	– I. Massoff, <i>Teatrul românesc. Privire istorică</i> , vol. IV, Buc., 1972

¹³ Massoff 1972, p. 518–519; *Gazeta de Duminecă*, nr. 47, 16 noiembrie 1908.

- Musca 1986 – I. Musca, *Activitatea Reuniunii Femeilor Române Sălăjene între anii 1881–1918*, în *Acta Musei Porolissensis*, X, Zalău, 1986.
- Musca 1994 – I. Musca, *Despărțământul Șimleu al Astrei. 1870 – 1918*, în *Acta Musei Porolissensis*, XVIII, Zalău, 1994.
- Oros 1911 – S. Oros, *Memorialul iubiliar al «Reuniunei învățătorilor Români Sălăgieni». 1870–1910*, Șimleu, 1911.
- Statute 1881 – *Statutele Reuniunii Femeilor Române Sălăjene*, Gherla, 1881
- Stoica, Lazăr 1908 – D. Stoica, I. P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului*, Șimleu, 1908
- Trif 1880 – G. Trif, *Analile Reuniunei Învățătorilor Români Sălăgieni. Periodul prim. 1869–1880*, Gherla, 1880
- Vicaș 1906 – A. Vicaș, *XXV ani din viața «Reuniunei Femeilor Române Sălăgiene»*, 1881–1906, Șimleul-Silvaniei, 1906